

Umění raného středověku

- období evropských dějin od 6. do 11. století – po úpadku antické společnosti vzniká středověká společnost (proměna barbarských národů Evropy v křesťany)
- prohlubování rozdílů mezi Východořímskou a Západořímskou říší (na západě zánik antické civilizace)
- rozpad Západořímské říše - stěhování národů, nové společenské poměry, feudalizace společnosti a vznik nových civilizačních okruhů a států
  - východního řecko-ortodoxního okruhu
  - západního latinského civilizačního okruhu
- **feudalizace společnosti**- vládnoucí vrstva válečníků a vlastníků půdy (systém lenních závislostí vznikl ve franské říši a rozšířil se po celé Evropě, podle latinského výrazu pro léno – feudum se celý systém i středověká společnost označují jako feudální)
- půda feudálních statků byla obdělávána rolníky, kteří byli ekonomicky a osobně závislí na vrchnosti, rozvoj zemědělství a úpadek řemesla (mimo kovářství a hrnčířství)
- **rozdělení umění raného středověku do oblastí – nové kulturní oblasti**
  - **románsko - germánská oblast** - oblast dnešní Francie a Německa, část střední Evropy
    - **předkarolínské umění** – umění barbarských kmenů v Evropě (Germáni, Anglosasové, Vizigótové, Frankové)
    - **karolínské umění** – umění Francké říše na dvoře Karla Velikého (falz v Cáchách)
    - **otonské umění** – umění v Německu v 10. století (kostel sv. Cyriaka v Gernrode)
  - **byzantsko- slovanská oblast** - Cařihrad (dnešní Istanbul) a oblast jihovýchodní, východní a střední Evropy
    - **byzantské umění** – umění Východořímské říše, centrum Byzance
    - **slovanské umění** – umění Velké Moravy
  - **islámská oblast** - Pyrenejský poloostrov s centry v Cordobě a Seville; východní středomoří
    - arabské umění – umění ve východním středomoří (východní Asie)
    - maurské umění – umění na Pyrenejském poloostrově, propojení románského a arabského umění

Předkarolínské umění

- **navazovalo především na umění antického Říma, raně křesťanské umění**, ovlivněno bylo i uměním byzantským a uměleckými tradicemi nově usazených národů, relativní úpadek civilizačních center a kulturní výměny mezi nimi zapříčinil **slohou nejednotnost a nižší průměrnou uměleckou úroveň**, panovníci **Merovejci** (7. století)
- architektura - navazovala na raně křesťanské typy, **baziliky** dostaly podobu latinského kříže; sochařská výzdoba ve formě reliéfů - Tempietto langobardo v Cividale (Itálie), **baptisterium** - kamenná stavba, která sloužila ke křtům, stavební typ centrály na půdorysu osmiúhelníka, šestiúhelníka, kruhu nebo řeckého rovnoramenného kříže, baptisterium stálo buď nezávisle nebo vedle kostela, uvnitř se zpravidla uprostřed nacházel **křestní bazén**, **Baptisterium sv. Jana v Poitiers ve Francii**.
- **malířství – knižní malby**, vznik zdobené **iniciály** – od 5. století zvětšování prvních písmen odstavců a vět, zdobení geometrické a zoomorfni, iluminované rukopisy – merovejské, ostrovní: jižní Anglie – benediktinské vlivy; Irsko – keltská tradice - *Book of Durrow; Book of Lindisfarne; Book of Kells – Trůnící Kristus*

Karolínské umění – karolínská renaissance

- obroda umění vycházela z nové interpretace antických vzorů, je úzce spjata s **Karlem Velikým** (franký král) jako donátorem (podporovatel a sponzor) rozvoje umění, nové písmo – karolínská minuskula, staví na myšlence obnovení antických, respektive římských tradic, vedle kterých se nově výrazněji prosazuje idea křesťanství, znovuobjevení latiny a klasických autorů a rozvojem svobodných umění, významné jsou křesťanské školy a umělci soustředění kolem císařského dvora
- **architektura**
  - církevní – bazilika - stavba s **lodí ukončená na východ a západ apsidou** (v římské liturgii byl chór směřován pouze na východ), ve které se nachází krypta, **kostel - typický pevnostní vstup mezi dvěma věžemi** - kaple v Cáchách, či v Saint-Germain-des-Prés
  - světská - **hrady a paláce v Cáchách**, Ingelheim či Nijmegen, mezi kterými Karel cestoval
  - **sochařství** značně kopírovalo antiku, přebíráním různých antických sloupů, zachovalo se však i vlastní umění - **bronzová jezdecká soška Karla Velikého** (Louvr)
- **malířství** – knižní malby, **karolínské miniatury** zdobené **irskými pletenci**, které se zhotovovaly v Cáchách, Trevíru, Remeši či Tours, mozaiky - **Křesťanství mezi 24 apokalyptickými starci – mozaika palácová kaple v Cáchách**

Otonské umění – otonská renesance

- umění za vlády **saské dynastie** (založena roku 919 Jindřichem Ptáčníkem), přechodné stadium mezi uměním karolínským a románským, **Ota I. Veliký** (936 - 973) korunován v Římě císařem; založení Svaté říše římské (vliv na volbu papeže a dosazování církevních hodnostářů), propojení umění s Římem a církví
- **architektura**
  - církevní (sakrální) - kostely basilikálního typu (**basiliky**) inspirované karolínskou architekturou, **emporové kostely** (kostel opatřený emporou - panskou tribunou, ze které majitel přihlížel bohoslužbám, tyto kostely měly útočištnou a obrannou funkci - mohutné a pevné zdivo) - **Kostel sv. Cyriaka v Gernrode - basilikální typ**, rozvoj **klášterů** (z latinského claustrum, uzavřené místo, budova nebo komplex budov, které slouží jako dlouhodobý příbytek pro duchovní a pracovní činnosti mnichů) – systém klášterních staveb (ambit, rajský dvůr, kapitulní síň, konvent, refektář, dormitář)
  - světská (profánní) - **falce** – královské hrady (panovník v říši nevládl z jednoho místa, ale se svým dvorem se přesouval do královských hradů - síť sídel), *pozůstatky falce v Chebu* - **donjonové hrady** - obytná věž či palác hranolového tvaru je na nárožích, případně na stěnách, zesílen plnými věžicemi oblého tvaru
- **sochařství** - reliéfní sochařství, **antependium basilejské** – dřevěný reliéf ve zlatě zobrazující Ježíše Krista a Jindřicha II. s manželkou (přední část oltáře)
- **malířství** – z malířství se zachovaly fresky v kostele svatého Jiří v Oberzellu (ostrov na Bodamském jezeře), charakteristické lineární abstraktní kresbou s kolorovanými postavami zvýrazňujícími tvar

Byzantské umění

- počátek umění doby císaře Justiniána (6. století), umění oslavující majestát císaře a církve, vychází z raně křesťanského umění – ovlivněno řeckou antikou a orientálními tradicemi Blízkého východu
- **architektura** - mohutné křesťanské chrámy postavené na půdorysu tvaru kříže, nad jehož středem a rameny se tyčí kopule, vnitřky chrámů jsou obloženy vzácnými barevnými mramory, zdi a kopule pokrývají nástěnné malby nebo pestrobarevné mozaiky – **chrám Hagia Sofia**
- **malířství** - **mozaiková výzdoba, fresky** – nástěnné malby se řídily přesnými pravidly, která určovala celkové rozvržení výjevů, v klenuté části bývala umístěna postava Ježíše Krista nebo Matky Boží s Ježíškem v náručí (Kristus byl zobrazován jako vševládný pán světa – Pantokrator), *mozaika Matky boží s Ježíškem Hagia Sofia*, **malba na dřevěných deskách** - námětem svatých obrazů - **ikon** - byl Ježíš Kristus a další biblické osoby.
- **sochařství** - zánik v 6. století, nebylo obnoveno

Umění Velké Moravy – slovanské umění

- první stát na našem území, Velkomoravská říše ležela na naší nejúrodnější oblasti - kolem řek Morava a Dyje, první historicky doložený kníže - Mojmír I. - (830 – 845) zakladatel rodu Mojmírovců - mocný rod mezi Slovy v 8. - 9. století, vzdělaní bratři z řeckého města Soluň, roku 863 přišli na Velkou Moravu a přinesli Slovanům křesťanskou víru, sestavili spisovný jazyk – staroslověňštinu, vytvořili nové písmo - hlaholici
- architektura - hradištích se nacházel dřevěný palác, kde bydlel kníže, k hradišti patřil **kamenný kostel**, obýdlí řemeslníků a rolníků
- v odkrytých hrobech se našly zbraně, šperky, nádoby, hřebeny, nákončí opasků, gombíky (knoflíky ze zlata a stříbra)